

Lekce 3: Čtvrtý věk: opravdové stáří?

SOCn6570 Sociální gerontologie: koncepty a kontroverze

podzim 2022

27.9.

Dvě stáří /dualita stáří

- Stáří heterogenní
- Peter Laslett (1989) – čtyři věky člověka
- Beatrice Neugarten (1974) – mladí senioři (55-75 let) a starší senioři (75+ let)
- Senioři = produktivní složka vs. potřebující péči

Chronologická hranice 4A

- Nejčastěji se za hranici mezi třetím a čtvrtým věkem považuje věk 80 let
- Populační definice stanovuje jako přechod ze třetího do čtvrtého věku okamžik (chronologický věk), kdy zůstává naživu 50 % věkové kohorty (z těch co se dožili dospělého věku / 50let)
- 75 – 80 lety věku
 - [Baltes, Smith 2003]
- ČR v současnosti cca 80let
- V ČR pro narozené v roce 1876 = 65 let, po roce 1935 = 80 let, pro ženy i muže
- tj. ženy ve 4V více let

Definice 4A

- Věková kategorie = pokročilé stáří
- Specifické období spojující stárnutí s disabilitou

Čtvrtý věk

- 4A jako nové téma sociální gerontologie
- 4A jako období s omezenou soběstačností, agency

důstojnost

- Vnáší otázku těla a tělesnosti

Stárnutí a zdraví

Naděje dožití (2019)

EU:

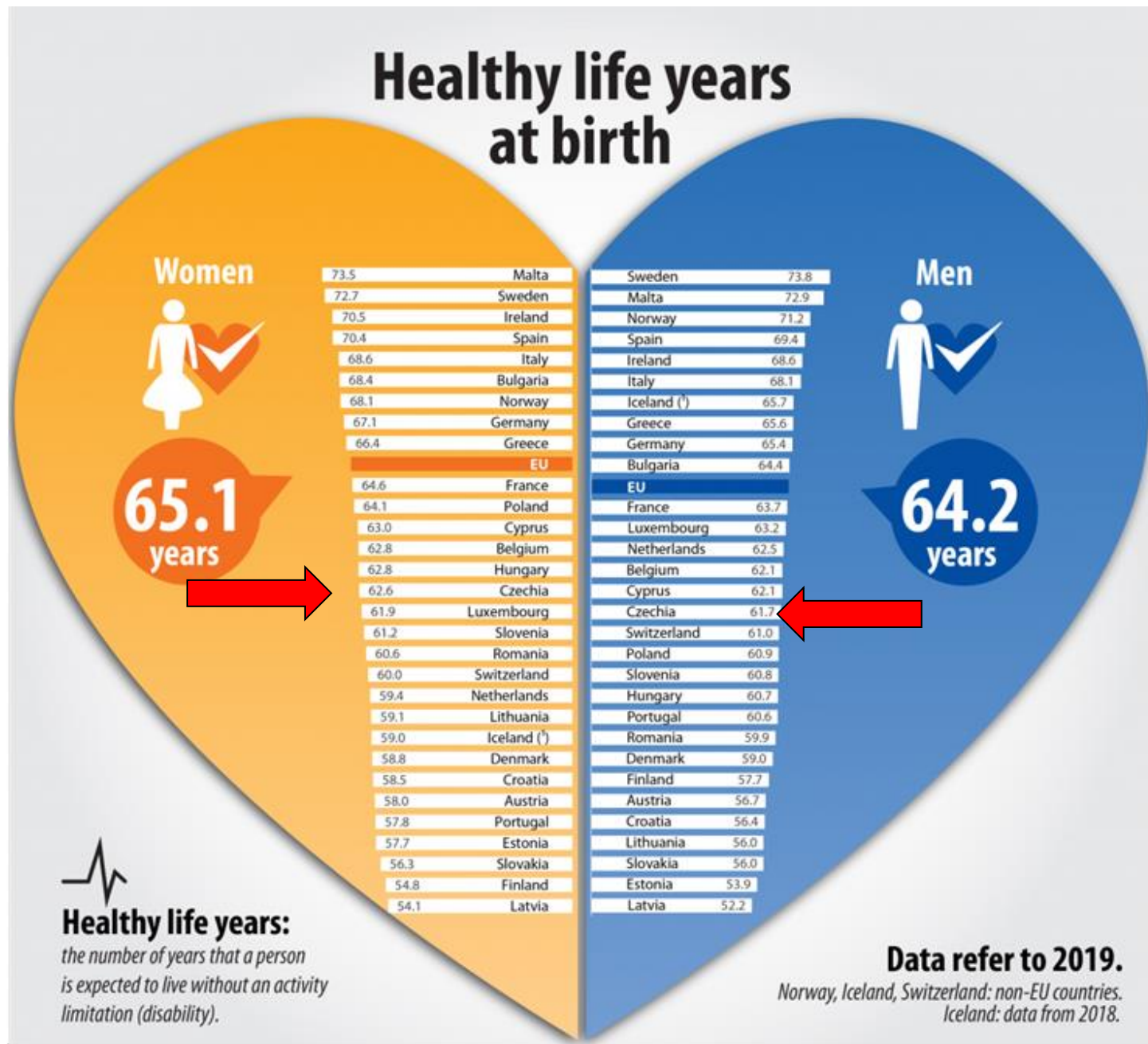
- 78.5y
- 84.0y

CZ:

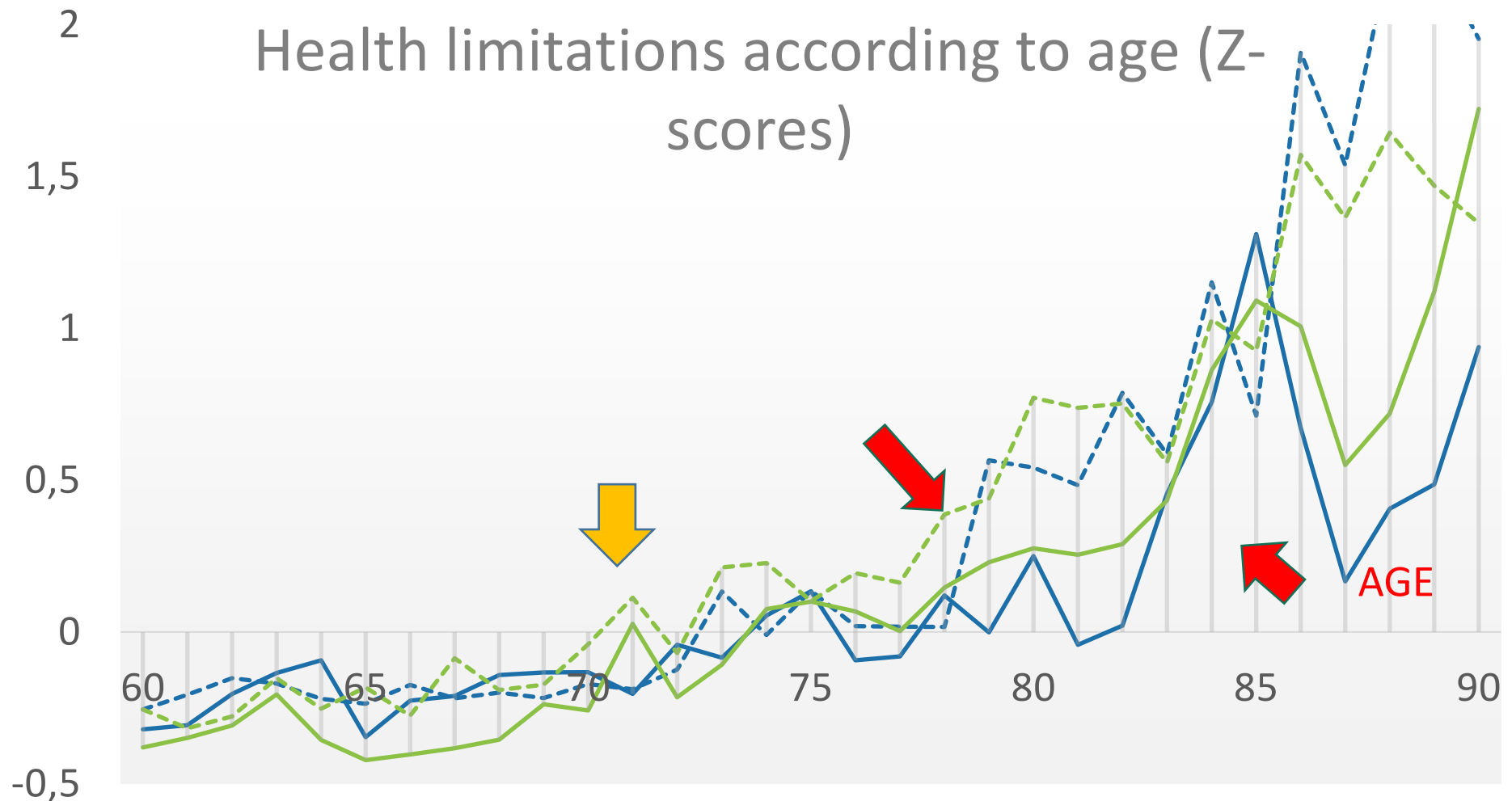
- 76.4y
- 82.2y

Rozdíl CZ

- 14.7y**
- 19.6y**

Health limitations according to age (Z-scores)

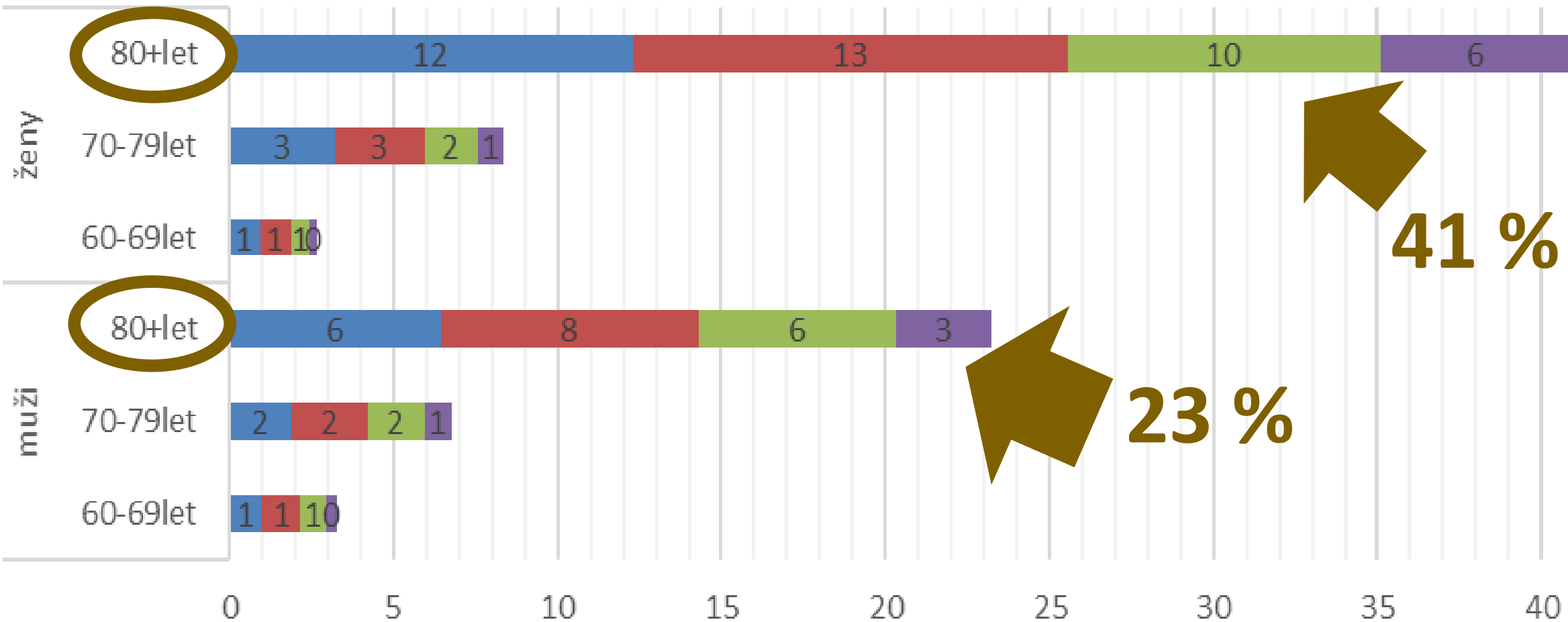

Pearson's r: **.24**** **.40**** **.34**** **.40****
— IADL7 Male - - - IADL7 Female — frailty Male - - - frailty Female

Otázky péče

Příspěvek na péči (MPSV, září 2016, v %)

1. stupeň 2. stupeň 3. stupeň 4. stupeň

Jaké úkony se posuzují při péči o vlastní osobu pro stanovení stupně závislosti?

- příprava, podávání a porcování stravy
- přijímání stravy, dodržování pitného režimu
- mytí těla, koupání nebo sprchování
- péče o ústa, vlasy, nehty, holení
- výkon fyziologické potřeby včetně hygieny
- vstávání z lůžka, uléhání, změna poloh
- sezení, schopnost vydržet stát
- přemísťování předmětů denní potřeby
- chůze po rovině
- chůze po schodech nahoru a dolů
- výběr oblečení, rozpoznání jeho správného vrstvení
- oblékání, svlékání, obouvání a zouvání
- orientace v přirozeném prostředí
- dodržení léčebného režimu a provedení si jednoduchého ošetření

Jaké úkony se posuzují pro soběstačnost člověka pro účely stanovení stupně závislosti?

- komunikace slovní, písemná, neverbální
- orientace vůči jiným fyzickým osobám, v čase a mimo přirozené prostředí
- nakládání s penězi nebo jinými cennostmi
- obstarávání osobních záležitostí
- uspořádání času, plánování života
- zapojení se do sociálních aktivit odpovídajících věku
- obstarávání si potravin a běžných předmětů (nakupování)
- vaření, ohřívání jednoduchého jídla
- mytí nádobí a běžný úklid domácnosti
- péče o prádlo a přepírání drobného prádla
- péče o lůžko
- obsluha běžných domácích spotřebičů
- manipulace s kohouty a vypínači
- manipulace se zámky, otevírání, zavírání oken a dveří
- udržování pořádku v domácnosti, nakládání s odpady
- další jednoduché úkony spojené s chodem a udržováním domácnosti

Domovy pro seniory v ČR

**Pečovatelská služba cca 110 000 klientů
(tj. 27 % z 80+)**

- kapacita 47 373 lůžek
- 21% domovy se zvláštním režimem

- Kapacita odpovídá
12 % populace 80+

Percepce aktivního stárnutí

Je, to je takový, prostě to si každéj musí přizpůsobit sobě a když oni potom dělají takový nějaký, jako já vím, že v těch Altersheimech, jako že to tam pro ně organizujou a tak, že je to fajn, ale není to to pravé ořechové.

Jo, je to takový přizpůsobení se většině, není to takový jako: potom volá moje tělo. Jo? Ale no tak možná to někdo vidí jináč, ale...

(Beáta, 86 let, ve vlastní domácnosti)

DpS jako úpadek do závislosti vs. větší množství podnětů

„No rozhodně bych nechtěla být někde v nějakém Altersheimu, a to proto, že takhle mám styk jenom s mladejma a tam když si představím, že by mě tam jako někdo, jsou na tom lidi dejme tomu zdravotně možná líp, ale někteří určitě hůř a nemusím všechno vědět, že a vidět.“

(Beáta, 86 let)

Události Brno

17. června v 13:39 · 🌐

🏡 Domov pro seniory s 52 místy dnes otevřel v Hustopečích na Břeclavsku. Za 130 milionů korun ho postavil Jihomoravský kraj. Určený je pro lidi s demencí, kteří potřebují pomoc personálu. První klienti se ubytují v červenci. V kraji je zhruba 30 zařízení pro seniory, v blízkém okolí Hustopečí ale žádné podobné zařízení dosud nebylo.

👍 382

6 komentářů 25 sdílení

Nejstarší senioři výrazně diversifikovaná populace

Koncept čtvrtého věku

- Čtvrtý věk – spojení vysokého věku a disability
- “ ... tzv. *mladí staří jsou chváleni a oceňováni za svou (přetrvávající) stejnost ve smyslu norem a schopností středního věku, zatímco nejstarší jsou stále více vylučováni z humanity radikální “jinakostí - **othering**”.* (Silke van Dyk 2016)

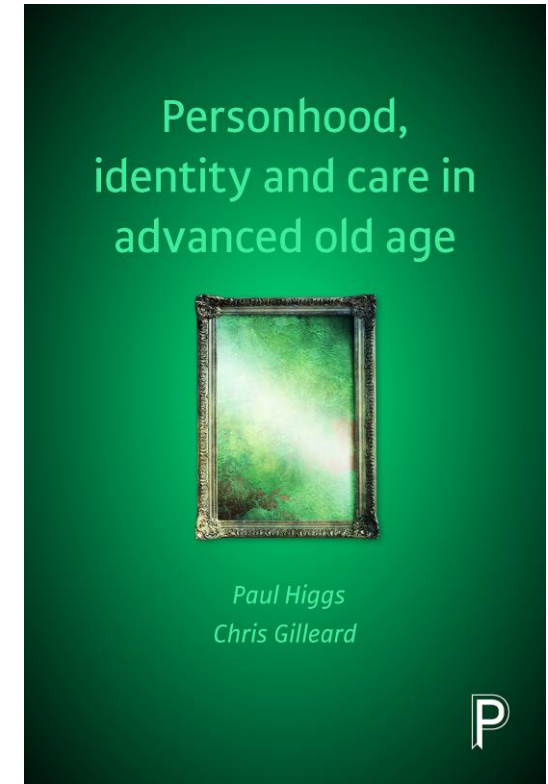

Othering

- 4A jako stáří „pro ty druhé“
- *„když se někdo zhorší z těch lidí, tak oni začnou být zlí, ta paní ta a ta už by tu neměla být,... ..., když oni na sebe tak ukazují, jako kdyby se z těch kamarádek co tam spolu plkají na té chodbě najednou staly nepřátelé “ (FG)*

Čtvrtý věk

- Kulturní gerontologie
- Chris Gilleard a Paul Higgs
- Stárnutí se zkušeností disability
- Ztráta / omezení aktérství
- společenská pozice, která je zbavena jak kulturního tak i sociálního kapitálu, což jsou zdroje, které jsou současnou společností nejvíce oceňovány

Čtvrtý věk jako černá díra

Gendrovanost zdraví

- Křehkost
- Demence jako nálepka

Screening demence pro rodinu a přátele

- Jak často nebo v jaké míře Váš blízký:
 1. Opakuje se a ptá se znovu a znovu na totéž?
 2. Zapomíná více než dříve, zejména věci, které se staly nedávno, nebo dokonce před chvílí?
 3. Zapomíná brát léky, nakoupit více věcí najednou a podobně?
 4. Zapomene na schůzku, svátek, rodinnou oslavu?
 5. Je smutnější nebo bezradnější než dříve?
 6. Má problémy s počítáním, vedením účtu a podobně?
 7. Ztrácí zájem o dřívější záliby a koníčky?
 8. Potřebuje pomoc nebo alespoň radu při jídle, oblékání či hygieně?
 9. Je vznětlivější, podezíravý, neklidný, mluví nesmyslně nebo vidí a slyší to, co ve skutečnosti neexistuje?
 10. Zhoršila se jeho schopnost řídit automobil?
 11. Hledá slova, mluví méně plynule, zapomíná jména?

Únava / strategie zvládnání úbytku fyzických sil

- *unavená jsem stále, to nese věk (Dana, deník)*
- *unavená se cítím téměř pořád, ale dohromady nic nedělám (Beáta, deník)*
- *Já jsem už úplně stará, já aji nerada vykládam dlouho, víš. Už mě to strašně unavuje (Hana, rozhovor)*
- *všecko strašně unaví, strašně, protože já za vším musím dělat kroky, za vším, ať vstat ze židle... to je pro mě utrpení... ...Já jsem sama, já jsem každý den na toto sama a je to pro mě velmi těžká práce, velmi těžká. Já jsem večer unavená vždycky, ať je tady pečovatelka, nebo ne, tak některé práce musím dělat sama, protože ta pečovatelka zrovna v tu dobu tady není. (Jaroslava, rozhovor)*

Prekarity

nezávislost

- Ideál prostupující společností
- Závislost = zátěž pro ostatní

- intradependence

Dualita stáří

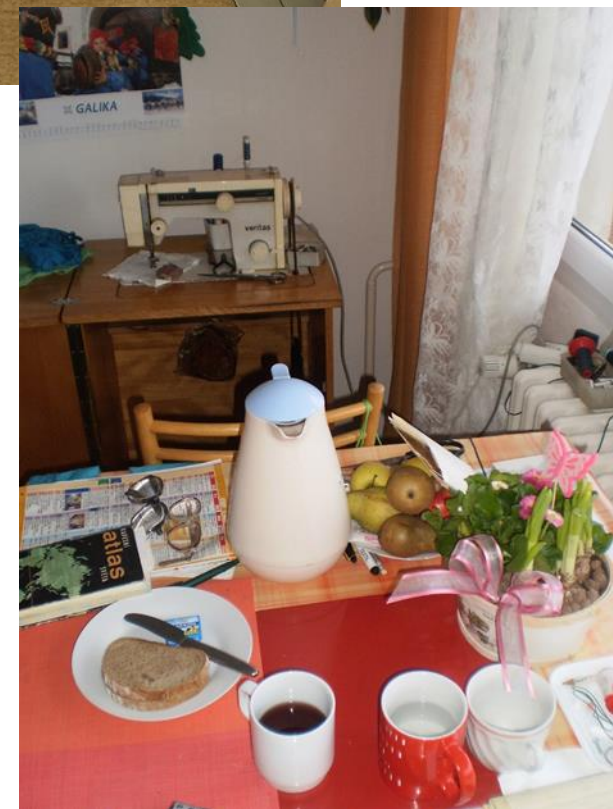
- Dualita zdraví vs. nemoc přispívá k marginalizaci křehkého stáří

Pozvolný přechod

- Změna hybnosti
- Zhoršení zraku
- Proměna přístupu k lékům
- Schopnost nakupovat (neunesení nákup, neudrží tašku v ruce)

Aktivity ve 4A

- čtení
- Sledování TV
- Krátké procházky
- pletení
- Luštění křížovek
- Péče o pokojové / balkónové květiny

Aktivní stárnutí ve čtvrtém věku

- Lidé ve čtvrtém věku nejsou jen objekty péče
- Pro-aktivní postoje
- Aktérské jednání
- Rozhodování v nejrůznějších situacích – participace na aktivitách, užívání léků

Shrnutí

- Ve 4A spíše minorita seniorů, zdravotní stav výrazně různorodý
- Senioři ve čtvrtém věku nejsou jen objekty péče, ale stále (v různé míře) aktéřskými subjekty
 - Etické otázky omezení autonomie
- Potřeba diverzity služeb
- DpS často pozitivní zkušeností
 - Tlak na proměnu DpS, příklady dobré praxe ze zahraničí
- Iluzorní nezávislost vs. naše vazby v sociálních sítích
- Přehlížení třídních rozdílů a rozdílných životních stylů

